

Β' ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΣΤΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ

«Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού»

Ι. Γενικές παρατηρήσεις

1. Με το παρόν νομοσχέδιο εναρμονίζεται η ελληνική νομοθεσία με τις Οδηγίες του Συμβουλίου της ΕΕ 2000/43 της 29.06.2000 (ΕΕ L 180/22 της 19.07.2000) «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής» και 2000/78 της 27.11.2000 (ΕΕ L 303/16 της 02.12.2000) «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία».

Νομική βάση των δύο οδηγιών είναι το άρθρο 13 της Συνθήκης Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που ορίζει ότι το Συμβούλιο μπορεί να λάβει ομοφώνως τα κατάλληλα μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων που βασίζονται στο φύλο, στην φυλετική ή εθνική καταγωγή, στην θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, στις ειδικές ανάγκες ή στον γενετήσιο προσανατολισμό.

Σημειωτέον, ότι η ελληνική Πολιτεία είναι «υπερήμερη» ως προς την ενσωμάτωση των δύο Οδηγιών στο ελληνικό δίκαιο. Σύμφωνα με τα άρθρα 15 και 16 της Οδηγίας 2000/43, οι σχετικές διατάξεις εφαρμογής έπρεπε να είχαν ληφθεί μέχρι 19.07.2003, ενώ σύμφωνα με τα άρθρα 17 και 18 της Οδηγίας 2000/78, οι αντίστοιχες διατάξεις εφαρμογής έπρεπε να είχαν ληφθεί μέχρι την 02.12.2003, με την εξαίρεση των διατάξεων σχετικά με τις διακρίσεις λόγω ηλικίας και ειδικών αναγκών, οπότε η προθεσμία παρατείνεται επί τρία ακόμη έτη, δηλ. μέχρι 02.12.2006.

2

2. Οι δύο οδηγίες ρυθμίζουν ορισμένες μόνον όψεις της αρχής της απαγόρευσης διακρίσεων, που έχουν άμεση σχέση με τους σκοπούς και την λειτουργία της ΕΕ. Επομένως, οι οδηγίες δεν εφαρμόζουν την αρχή της μη διάκρισης κατά τρόπο σφαιρικό.

Η Οδηγία 2000/43 αφορά μόνον την απαγόρευση διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής (άρθρο 1 Οδηγίας) στους ακόλουθους τομείς: α) όροι πρόσβασης στην απασχόληση, β) πρόσβαση στον επαγγελματικό προσανατολισμό και κατάρτιση, γ) εργασιακές συνθήκες και όροι απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και αμοιβών, δ) ιδιότητα μέλους και συμμετοχή σε συνδικαλιστικές, εργοδοτικές και επαγγελματικές οργανώσεις, ε) κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και υγειονομικής περίθαλψης, στ) κοινωνικές παροχές, ζ) εκπαίδευση, η) πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες διαθέσιμα στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης και της στέγασης (άρθρο 3 Οδηγία 2000/43).

Η Οδηγία 2000/78 αφορά την κατάργηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού και την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ειδικά στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας (άρθρο 1 Οδηγίας). Συγκεκριμένα, το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας αφορά: α) τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, β) την πρόσβαση στον επαγγελματικό προσανατολισμό και την επαγγελματική κατάρτιση, γ) τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών και δ) την ιδιότητα του μέλους και τη συμμετοχή σε συνδικαλιστικές, εργοδοτικές ή επαγγελματικές οργανώσεις (άρθρο 3 Οδηγίας 2000/78). Επομένως, η κατάργηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας, πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού έχει στενότερο πεδίο εφαρμογής, από ό,τι η κατάργηση διακρίσεων για λόγους φυλετικής ή εθνικής καταγωγής.

II. Παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων άρθρων του νομοσχεδίου

1. Το άρθρο 13, παρ. 3 του νομοσχεδίου ορίζει τα ακόλουθα:

«Νομικά πρόσωπα τα οποία έχουν σκοπό τη διασφάλιση της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο ενώπιον των δικαστηρίων και να τον εκπροσωπούν ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής αρχής ή διοικητικού οργάνου, εφόσον προηγουμένως παρασχεθεί η συναίνεσή

του με συμβολαιογραφικό έγγραφο ή ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο θα φέρει θεώρηση του γνησίου της υπογραφής».

Η διάταξη αυτή ενσωματώνει τις διατάξεις των άρθρων 7 παρ. 1 της Οδηγίας 2000/43 και 9 παρ. 2 της Οδηγίας 2000/78, που ορίζουν τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ενώσεις, οργανώσεις ή άλλα νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν, σύμφωνα με τα κριτήρια της εθνικής τους νομοθεσίας, έννομο συμφέρον να διασφαλίσουν ότι τηρούνται οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας, μπορούν να κινήσουν, είτε εξ ονόματος του ενάγοντος είτε προς υπεράσπισή του, και με την έγκρισή του, κάθε δικαστική ή/και διοικητική διαδικασία προβλεπόμενη για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας».

Το ερώτημα που ανακύπτει εν προκειμένω είναι, εάν ο περιορισμός των ενώσεων ή οργανώσεων που μπορούν να ασκήσουν τα ανωτέρω δικαιώματα στα νομικά πρόσωπα μόνον είναι σύμφωνος με τις οδηγίες. Η απάντηση είναι αρκετά δυσχερής, διότι το κείμενο των οδηγιών στις διάφορες γλώσσες αποκλίνει. Το ελληνικό κείμενο των δύο οδηγιών των ανωτέρω ρυθμίσεων αναφέρεται σε «ενώσεις, οργανώσεις ή άλλα νομικά πρόσωπα», ενώ ταυτόσημο είναι και το γερμανικό κείμενο («Die Mitgliedstaaten stellen sicher, daß Verbände, Organisationen oder andere juristische Personen») και δημιουργούν έτσι την εντύπωση ότι, σε κάθε περίπτωση, οι σχετικοί οργανισμοί πρέπει να διαθέτουν τυπική νομική προσωπικότητα. Το κείμενο των οδηγιών στην αγγλική αναφέρεται όμως σε «associations, organizations or other legal entities», δηλ. «ενώσεις, οργανώσεις ή άλλες νομικές οντότητες». Τέλος, το γαλλικό κείμενο βρίσκεται μεταξύ των δύο αυτών εκδοχών: «les Etats membres veillent à ce que les associations, les organisations ou les personnes morales». Υπό τη γαλλική εκδοχή, τα νομικά πρόσωπα αποτελούν τη μία εκ των κατηγοριών ενώσεων, ενώ, παραλλήλως, τα ίδια δικαιώματα παρέχοντα και σε ενώσεις ή οργανώσεις που δεν συνιστούν κατ' ανάγκη νομικά πρόσωπα.

Η γλωσσική αυτή «Βαβέλ», που προκύπτει από την αδυναμία συντονισμού νομικώς ισότιμων γλωσσών, καθιστά το έργο του ερμηνευτή εξαιρετικά δυσχερές. Από πλευράς ερμηνείας του καθ' όλου συστήματος των οδηγιών φαίνεται ότι, εάν, σε κάθε περίπτωση, η νομιμοποίηση αφορούσε μόνον τα νομικά πρόσωπα, θα ήταν δυσχερώς εξηγήσιμο, γιατί όλα τα κείμενα αναφέρουν χωριστά και τις ενώσεις και τις οργανώσεις, και δεν περιορίζονται στην έννοια του νομικού προσώπου. Τέλος, τελολογικά φαίνεται ορθότερο να γίνει δεκτό ότι, το δικαίωμα υπεράσπισης των δικαιωμάτων των προσώπων που υφίστανται διακρίσεις, αναγνωρίζεται από τις δύο οδηγίες υπέρ τόσο των νομικών προσώπων, όσο και των ενώσεων προσώπων χωρίς νομική

προσωπικότητα, ώστε να διευκολυνθεί η επίτευξη του σκοπού των οδηγιών, που είναι η αποτελεσματική υπεράσπιση των βλαπτόμενων προσώπων και η μεταρρύθμιση του εθνικού δικαίου των κρατών μελών.

Το άρθρο 13 παρ. 3 του νομοσχεδίου περιορίζει, επομένως, τον κύκλο των οργανισμών που μπορούν να κινήσουν τις σχετικές διαδικασίες υπέρ των βλαπτόμενων προσώπων μόνον σε νομικά πρόσωπα, αποκλείοντας έτσι όλες τις άλλες νομικές οντότητες, συμπεριλαμβανομένων των ενώσεων προσώπων που δεν διαθέτουν νομική προσωπικότητα.

Ως προς την ίδια διάταξη, θα ήταν ευκατὰ να προσδιορισθεί ρητώς, ότι τα ανωτέρω δικαιώματα έχουν, σε κάθε περίπτωση, και οι επαγγελματικές οργανώσεις. Σημειωτέον, ότι το άρθρο 669 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ΚΠολΔ) προβλέπει ρητώς τη νομιμοποίηση των επαγγελματικών σωματείων εργοδοτών και εργαζομένων σε διαδικασίες εργατικών διαφορών:

«Αναγνωρισμένα επαγγελματικά σωματεία εργαζομένων ή εργοδοτών, αναγνωρισμένες ενώσεις τους ή επιμελητήρια έχουν το δικαίωμα (1) να ασκούν υπέρ των μελών τους τα δικαιώματα που απορρέουν από συλλογική σύμβαση ή άλλες διατάξεις που εξομοιώνονται προς διατάξεις συλλογικής σύμβασης, εκτός αν τα μέλη έχουν ρητώς εκδηλώσει την αντίθεσή τους (...), (2) να παρέμβουν υπέρ διαδίκου, εφόσον είναι μέλος τους ή μέλος κάποιας από τις οργανώσεις που αποτελούν την ένωση, (3) να παρέμβουν σε κάθε δίκη, που αφορά την ερμηνεία ή την εφαρμογή συλλογικής σύμβασης εργασίας στην οποία μετέχουν ή διάταξης που εξομοιώνεται προς τις διατάξεις τέτοιας συλλογικής σύμβασης, για την προστασία του συλλογικού συμφέροντος που παρουσιάζει η έκβαση της δίκης» (βλ. σχετ. Κ. Παπαδημητρίου, Συλλογικές εργασιακές σχέσεις και επίλυση διαφορών εργασίας, τ. Β, Η συλλογική παρέμβαση των εργαζομένων στην επίλυση ατομικών διαφορών εργασίας, Αντ. Ν. Σάκουλας, Αθήνα, 1998, σ. 127 επ.).

Θα ήταν, επομένως, ευκατὰ να όριζε ο νομοθέτης, ότι η ανωτέρω διάταξη εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νομοσχεδίου.

2. Το άρθρο 19, παρ. 1 του νομοσχεδίου ορίζει ότι «φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από δημόσιες υπηρεσίες είναι ο Συνήγορος του Πολίτη». Το νομοσχέδιο προβλέπει στο άρθρο 20 τις αναγκαίες τροποποιήσεις της ισχύουσας νομοθεσίας προκειμένου να ασκήσει ο Συνήγορος ειδικότερες αρμοδιότητες ως προς την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης διακρίσεων. Η ανάθεση των αρμοδιοτήτων αυτών στον Συνήγορο αποτελεί,

εν όψει της επιτυχούς πορείας της ανωτέρω αρχής, εγγύηση για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νομοσχεδίου.

Αθήνα, 13 Δεκεμβρίου 2004

Ο Εισηγητής

Αχιλλέας Σκόρδας

Προϊστάμενος του Τμήματος Διεθνών και Αμυντικών Μελετών

Επίκουρος Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

Ο Προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης Επιστημονικών Μελετών

Αστέρης Πλιάκος

Αναπληρωτής Καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου

Κώστας Μαυριάς

Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.